

Гупайло Арина Русланівна

студентка гр. ДСПУАзм-22, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., професор Кириленко О. П.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ УЧАСТІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСАХ

Важливим напрямком розвитку ефективної взаємодії держави та громадянського суспільства є використання інформаційних технологій, які дають можливість для налагодження комунікації інститутів громадянського суспільства з органами влади. Застосування інформаційних технологій для участі громадськості у вирішенні різноманітних суспільно-політичних завдань останнім часом набуло поширення спочатку в умовах карантинних обмежень у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби, а потім із початком бойових дій в Україні. Основною метою використання сучасних інформаційних інструментів для взаємодії суспільства та держави є формування довіри між владою та громадянським суспільством. Не зважаючи на те, що в Україні користувачами цифрових технологій є 94% населення [1] залучення суспільства у державотворчі процеси через електронні засоби залишається на низькому рівні та потребує удосконалення. У зв'язку з цим виникає необхідність дослідження застосування інформаційних технологій в процесі взаємодії влади та суспільства з метою залучення в нього більшої частини громадян та отримання ефективних результатів такої взаємодії.

Питання щодо впливу інформаційних технологій на взаємодію органів влади та суспільства досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені, проблематику «мережевого суспільства», як фундаменту сучасної економіки, політики та культури розглядали Т. Краснопольська [2, с. 69], М. Кастельс [3], Н. Бондарчук [4, с. 37] та інші вчені.

Проте залишаються невирішеними питання щодо удосконалення процесу взаємодії органів влади та суспільства за допомогою інформаційних технологій. Цифрові технології поступово сприяють ефективності каналів просування громадянських ініціатив, інтересів. Водночас використання передових досягнень цифрової комунікації у політичній сфері розглядається як фактор становлення електронної демократії.

З розвитком інформаційних технологій для розширення можливостей участі громадян у процесі державотворення застосовуються інструменти електронної демократії відповідно до Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації [5].

Україна активно розвивається в напрямку цифровізації суспільства. В межах глобального дослідження готовності країн до запровадження електронного уряду формується рейтинг, в якому кожна країна має Індекс електронної участі ООН [6]. Місце країни в цьому рейтингу свідчить про рівень розвитку електронної демократії. Україна у 2016 році знаходилась на 86 місці в цьому рейтингу, у 2018

– на 75 місці, а у 2020 – вже на 46 місці. Отже, протягом 2016-2020 років покращила свій рейтинг на 40 позицій, що свідчить про позитивні результати застосування е-демократії.

Крім цього, Центр розвитку інновацій досліджує Індекс місцевої е-демократії в Україні. Пілотний експеримент, проведений у 2018 році охопив 10 міст, а у 2020 році дослідженню підлягали вже 31 місто України [6]. Для цього дослідження із рейтингу обрано 15 міст, які мають найбільший показник Індекс місцевої е-демократії та мешканці яких взяли найактивнішу участь в опитуванні щодо розвитку місцевої е-демократії (рис. 1). Як видно з рисунку, місто Тернопіль посідає 1 місце, а Львів 6-те місце.

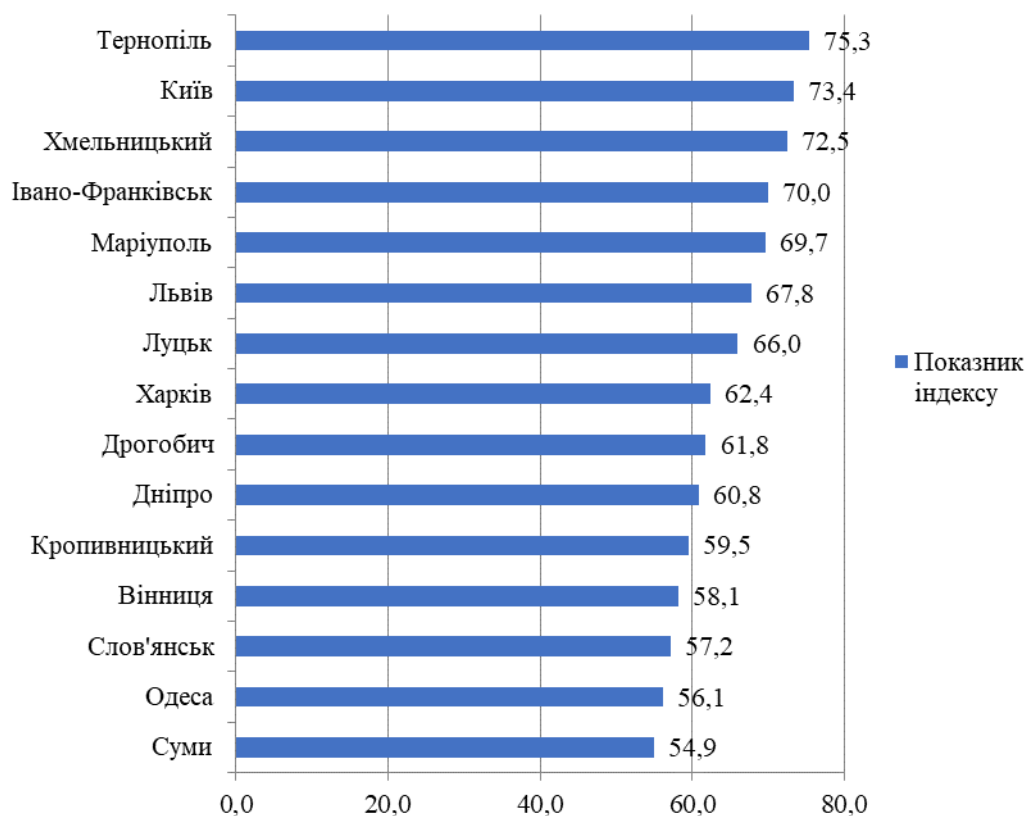

Рис. 1. Динаміка рейтингу за Індексом місцевої е-демократії

Джерело: складено на підставі даних [6].

З метою зниження рівня корупції в органах місцевої влади через підвищення рівня прозорості та підзвітності, щорічно формується рейтинг прозорості 100 найбільших міст України, який показує відкритість міських рад за 86 індикаторами у 14 сферах. За цим рейтингом Львів за прозорістю займає 2 місце із загальним балом 85,5, а за підзвітністю – 4 місце із загальним балом 33,3 [7].

За даними Державної служби статистики України про використання інструментів електронної демократії органами державної влади та місцевого самоврядування доцільно проаналізувати динаміку показників за 2019–2020 роки. Використання інструментів електронної демократії можна представити за їх видами та в розрізі органів влади (табл. 1).

Таблиця 1

**Використання інструментів електронної демократії
за їх видами та органами влади**

Показник	Органи державної влади			Органи місцевого самоврядування		
	2019 рік	2020 рік	зміна, %	2019 рік	2020 рік	зміна, %
«Е-звернення»	1253	904	-27,9	1417	1026	-27,6
«Е-петиція»	-	-	-	659	451	-31,6
«Е-консультація»	145	101	-30,3	210	151	-28,1
«Бюджет участі» та інші інструменти	31	27	-12,9	385	314	-18,4

Джерело: складено на підставі даних [8].

Як видно з таблиці, негативна тенденція зменшення використання інструментів електронної демократії спостерігається за всіма їх видами, як у органів державної влади, так і місцевого самоврядування. Проте органи державної влади зменшили більш за все «е-консультації» (на 30,3%), а органи місцевого самоврядування – «е-петиції» (на 31,6%).

В рейтингу областей за кількістю інструментів електронної демократії за їх видами та органами влади Львівська область у 2020 році займала 5 місце із результатами: загальна кількість інструментів електронної демократії – 179 одиниць, в тому числі: органи державної влади – 72, органи місцевого самоврядування – 83, інші установи – 34.

За оцінкою Асоціації демократичного розвитку [6] найвищі показники результативності застосування інструментів е-демократії у 2020 році виявилися в таких містах: Хмельницький – 92%, Тернопіль – 86%, Івано-Франківськ – 81,9%, Луцьк – 77,3%. Найнижчі результати мають міста, які не ведуть статистики щодо результативності інструментів е-демократії або вона є фрагментарною, наприклад: Ірпінь – 22,7%, Одеса – 24,4%, Житомир і Черкаси – по 25%. Місто Львів в цьому рейтингу знаходиться на 20 місці, що вказує на недостатню результативність застосування інструментів е-демократії та потребує підвищення цього показника. Проте загальний показник результативності по країні підвищився на 12,7% у 2020 році порівняно з 2019 роком.

Так, одним із найпоширеніших інструментів застосування е-демократії є «Е-звернення», за допомогою якого реалізується право громадянина на звернення до органів влади з будь-яким питанням в електронному вигляді у відповідності до порядку, встановленого Законом України «Про звернення громадян».

На сьогоднішній день інформація про кількість звернень фіксується по кожній області України на вебсайті Урядового контактного центру [9]. Так, за даними Урядового контактного центру у 2021 році загальна кількість звернень по Україні склала 1780462, з яких відповідь отримали 1056671, тобто лише 59,3%. Зокрема, по Львівській області надійшло 63331 звернень, а відповідь отримали – 28947, тобто 45,7% [9]. Це свідчить про низький рівень реагування влади на звернення громадян, що негативно впливає на довіру до органів влади та ефективність управління.

Основними проблемами, які заважають на достатньому рівні розвивати е-демократію, залишається низький рівень готовності посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб до запровадження електронної демократії. Крім цього, як показують результати опитування громадян Львівської області, більш проблематичними залишаються такі питання: на деяких державних сайтах не працює функція подання електронного звернення; відповіді органів влади, отримані на звернення, не є змістовними та зрозуміли, не задовольняють запит користувача.

З метою підвищення прозорості та ефективності взаємодії органів влади з громадянським суспільством, пропонуються наступні шляхи удосконалення у застосуванні інформаційних технологій:

- якщо у зверненні не містяться відомості, що не підлягають розголошенню, наприклад, звернення щодо застосування законодавства, то його зміст повинен оприлюднюватись. Це дозволить іншим користувачам знайти у відповіді корисну для себе інформацію та не звертатись повторно з аналогічним запитом;

- посилити вимоги щодо своєчасності й змістовності наданих органами влади відповідей.

У зв'язку з цим необхідним є внесення змін до Закону України «Про звернення громадян», зокрема, слід доповнити статтю 15 новим абзацом: «Відповіді за результатами розгляду заяв (клопотань) повинні оприлюднюватись із посиланням на запит, на який вони надаються. Відповідь має містити ґрунтовне пояснення питання, щодо якого було надано запит».

Отже, дослідження необхідності застосування інформаційних технологій для участі громадянського суспільства в державотворчих процесах показало, що в Україні протягом 2016-2021 років підвищився рівень розвитку е-демократії, проте оцінка цього показника за окремими містами свідчить про необхідність підвищення індексу місцевої е-демократії. Аналіз даних щодо застосування е-звернень показав, що відповіді на звернення забезпечуються не в повному обсязі та часто не задовольняють запитувачів. Тому запропоновано удосконалити законодавчі норми використання е-звернення шляхом внесення змін до Закону України «Про звернення громадян».

Список використаних джерел:

1. Internet Stats and Facebook Usage in Europe 2022 Mid-Year Statistics. URL: <https://www.internetworldstats.com/stats4.htm> (дата звернення: 09.11.2022).
2. Краснопольська Т. М. Цифрові технології в механізмі взаємодії громадянського суспільства та держави. *Актуальні проблеми політики*. 2021. № 67. С. 68-74.
3. Castells M. *Communication Power*. Oxford: OUP, 2013. 574 p.
4. Бондарчук Н. В. Взаємодія органів публічної влади та громадянського суспільства в умовах цифровізації. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. № 28. С. 36-39.
5. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: розпорядження КМУ від 08.11.2017 р. № 797-р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 09.11.2022).

6. Ємельянова А., Лобойко С. Індекс місцевої електронної демократії в Україні. Київ: Центр розвитку інновацій. 2020. 40 с.

7. Рейтинг прозорості міст за 2021 рік. URL: <https://transparentcities.in.ua/city/lviv> (дата звернення: 09.11.2022).

8. Використання інструментів електронної демократії органами державної влади та місцевого самоврядування у 2019-2020 роках. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 09.11.2022).

9. Інформація про звернення громадян за 2021-2022 роки. URL: <https://uks.gov.ua/> (дата звернення: 09.11.2022).